

Kayıp Zarf...

...Bulunup Açılınca

Can EREL

Uçak Mühendisi

can.ereel@canerel.com.tr

Her şey bir fotoğraf kopyası ile başladı...

...1931 yılına ait bu fotoğraf üzerinde
"Küçük Haleme
Unuttuğu ablasından
Naşide Saffet"
yazıyordu...

Hale Enis (SÖNMEZLER) hanımın kızı Güldal hanım, Ekim 2024 içinde bana gönderdiği mesajda, T.C.'nin ilk Tayyare Mühendisi Selâhattin ALAN hakkında son on beş yıldır yayınlamakta olduğum yazılardan birini okurken Naşide Saffet (ALAN) hanım ve eşinin Meral isimli bir kızlarının varlığını öğrenmiş... Hemen, Naşide hanımın İstanbul Muallim Mektebinden arkadaşı olan annesi Hale hanıma göndermiş olduğu bir fotoğrafı paylaşıp Meral hanım'a iletilmesi konusunda yardım rica etmişti...

Meral hanımı Ocak 2023 başında Ebedi Filo'ya uğurlamıştık; ben de bu gelişmeyi, erişimimdeki Meral hanımın çocukları ile yazışırken diğer taraftan Güldal hanımdan ilave bilgiler ve belgeler rica ettim.

Güldal hanım da orijinal fotoğrafı göndermek için adresimi de rica edip, güney batı ilçelerimizden birindeki PPT şubesinden 25 Ekim 2024 günü mavi bir zarf içinde gönderdiğini bildirdi.

Heyecan içinde beklediğim haftalar boyu ulaşan bir zarf olmadı... PTT posta dağıtımı kısmında bazı yöneticiler de yardımcı olmak istediler ama bulamadık bir türlü!

Bu çok değerli fotoğrafın akıbeti hepimizi üzdü, çok üzdü! Zaman içinde birkaç kez Güldal hanıma bir gelişme olmadığını sordum ama her seferinde onun da üzüntüsünü deşiyor olabileceğimi düşününce son haftalarda bu takibi de bırakmıştım...

Ve sonunda, İstanbul'dan 16 Ocak 2025 gecesi dönüşümde, trende bulduğum iPad sahibini arama telefonları ile kafam meşgul evimin kapısını açtığımda etajer üzerindeki o mavi zarfı gördüm; aklıma gelen ilk olasılığın 3 ay sonra gerçek olamayacağına emindim!

...ancak, zarfın üzerindeki isimi görünce heyecanla zarfı açtığımda stretch filmle sarılı fotoğrafı ördüğümde inanmadım; oydu!

Sevinçle uçurdum bu müjdeyi ilgililere; biz de uçuyorduk!

Tabi hemen sonra fotoğraflar üzerinde

- Hangi Okuldu?
- dönemdeki öğrenim süreçleri nasıldı?
- Bir "Güzellik Yarışması" katılma olanak veren öğrenim sistemi ve yapısı nasıldı?

gibi sorularına cevap bulacağım değerlendirme, araştırmalar ile yeni bir düşünme sezonu başlıyordu...

Bu düşüncelerle başladı o "Arayış"...

İlk ulaşan, Sadrazam Öküz Mehmet Paşa torunlarından Hale hanımın bir başka fotoğrafı oldu...

...arkasında "Muallim Mektebi birinci sınıf" notu olan toplu bir okul fotoğrafı.

Güldal ve Naşide hanımların torunları ile yazışarak büyük annelerini o fotoğraftan bulduk:

Hale hanım ile Naşide hanım arkadaşlığının kaynağı Muallim Mektebi¹ ayrıntıları da sorularıma cevap bulmayı destekleyebilirdi...

"Çapa'daki Derviş Paşa Konağı'na 1918 yılında taşınan Dârülmualimât yatılı okul haline getirilmiş, 1922'de Maârif Vekâleti'ne bağlanarak 1924'te Kız Muallim Mektebi adını almıştır."

Buradaki bulgularım, Osmanlı'da kamusal alanda toplumsal cinsiyet dengesi oluşumuna yönelik ilk gelişmenin işaretini de veriyordu:

"Dârülmualimât'a öğrenci alımı için Maarif Nezâreti tarafından açılan ilk sınava katılan 32 öğrenciden 20'si 1872-1873 ders yılında mezun olmuş, ilk defa kız rüstiyelerinde nakış dışındaki derslere kadın öğretmenler girmeye başlamıştır. Bu kadınlar, Türk eğitim tarihinde resmi okuldan yetişerek görev alan ilk öğretmenler ve devletin ilk kadın memurları olmuşlardır."

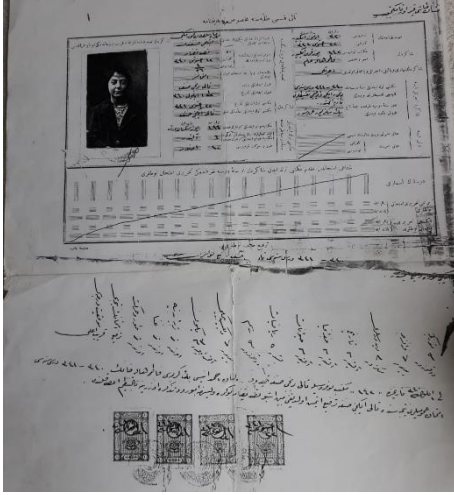
¹ **Dârülmualimât:** Osmanlı Devleti'nde, 1870 yılında ilk ve orta öğretim kız okullarına öğretmen yetiştirmek için açılan eğitim kurumu; "Kız Öğretmen Okulu". (Darülmualimin (Erkek Öğretmen Okulu) adlı okullarla aralarında pek bir ders farkı yoktu.)

- İstanbul'da Sultanahmet semtinde bir konakta açılan okulda eğitime başlandı. Tanzimat süresince de tek bir okul olarak kaldı.
- 1918'de Dârülmualimât, Çapa'daki Derviş Paşa Konağı'na taşındı ve yatılı okul haline geldi.
- 1913'te Dârülmualimât'ın eğitim süresi 5 yıla çıkarıldı. Bu kuruma öğretmen yetiştirmek üzere Dârülmualimât-ı Aliye açıldı.
- 1916'da, Dârülmualimât için, yeni bir nizamname ve müfredat programı oluşturuldu. Buna göre Dârülmualimât, iptidâî, izhârî ve âlî olmak üzere üçe ayrıldı.
- 1918'de çıkan Fatih yangını sırasında okulun yanması üzerine mektep, Çapa'daki binasına taşınmıştı. İlk uygulamalı dersler, burada başlatıldı. 1922'de Maârif Vekâleti'ne bağlanan Dârülmualimât, 1924'te Kız Muallim Mektebi adını aldı.

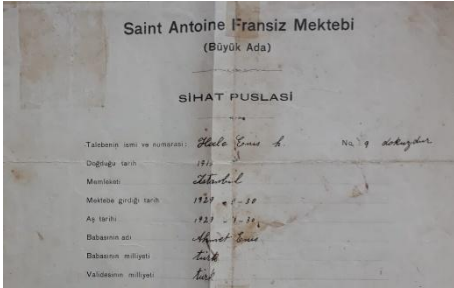
Güldal hanımın zaman içinde paylaştığı,

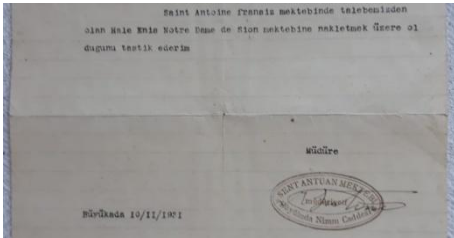
Fatma Hâle Hanımın Mihrimah Sultan Numune Mektebi tarafından 12 Ağustos 1924 tarihinde verilen beşinci sınıf sonrası tasdikname ile imtihansız Tali birinci sınıfa kabul edildiği Nişantaşı Kız Ortaokulu Tali ikinci sınıf sonrası ayrılış tasdiknamesi. (22.08.1925)

Belgenin arka yüzünde, Ahmed Enis ve Fatma kızı olarak 1913 yılında doğan Fatma Hâle Hanımın Cibali Üskübi Mahallesi, Üskübi Caddesinde bir konağın içindeki bağımsız hanede ikamet ettiğini gösteriyor.

II. Meşrutiyetten Sonra Osmanlı'da Ortaöğretim: Sultânîler Sultânîlerin öğretim süresi ve ilköğretim ile ortaöğretim kurumlarıdır; öğretim süresi on iki yıl olarak belirlenmiş ve iki kısma ayrılmıştır. Birinci kısım beş yıllık ibtidâî sınıflar, ikinci kısım (dört yıllık birinci ve üç yıllık ikinci devreleri olan) tâlî sınıflar olarak adlandırılmaktaydı.

Fatma Hâle Hanımın Büyük Ada Saint Antoine Fransız Mektebi Sihat Pusulası

Büyük Ada Saint Antoine Fransız Mektebi'nden Notre Dame de Sion Mektebi'ne tasdikname (10.11.1931)

belgelerden, Fatma Hâle Hanımın Mihrimah Sultan Numune Mektebi (12.08.1924), Nişantaşı Kız Ortaokulu (22.08.1925), Kız Muallim Mektebi (Okul fotoğrafına göre Haziran 1927 içinde ikinci sınıf), Saint Antoine Fransız Mektebi (10.11.1931) sonrası Notre Dame de Sion Mektebi'nde öğrenim gördüğünü gösteriyor.

Özetle, bir kayıp fotoğrafın bulunması sonucu yaşadıklarım ve araştırmalarım sonucu asker bir babanın sağlık sorunları ile uğraşan kızı Fatma Hâle Hanım'ın değiştirdiği okullar o dönemin eğitim yapısı ve süreçlerine yönelik izleri ile bugün ismi bilinmeyen bazı okul ve uygulamalar konusunda da bilgi veriyordu... Zor bir dönem, zorlu yaşam mücadelesi...

İşte öyle bir yapıda yetişen Muallime Naşide Saffet Hanım ve çağdaşlaşma yönünde büyük adımlarla ilerleyen Cumhuriyet'te milli bir vazife olarak algılanan "Güzellik Kraliçeliği" için hazırlanıyordu...

Seçilmesi halinde yurtdışında da (Paris ve Nis - Fransa, Şili) benzer süreç ve Afrika gezilerine ülkeyi temsilen katılacak olanın seçileceği Türkiye Güzeli yarışması şartlarına yönelik oluşan toplumsal baskı ve engeller nedeni ile oldukça zordu. Bu zorluğu yenmek için ulusal ve yerel basında bazı özendirici duyuru ve haberler yapılıyor, armağanlar sunuluyordu...

İşte böyle bir durumda girdiği ulusal yarışmayı kazandı, Naşide Hanım...

Ve ardı da ilan edildiği gibi geldi; onlarda da ülkemize guru veren sonuçlar alarak...

Cumhuriyet: “1931 Türkiye Güzellik Kraliçesi Natide Saffet Güzeli ve Tatlı Bakış Birincisi”

Evet, bir “Kıvılcım” olarak gönderildiği yurtdışında eğitildikten sonra T.C.’nin ilk Tayyare Mühendisi olarak yurda dönerek alevleşen eşi gibi bir “Rol Model” idi Naşide Hanım...

Tayyare Mühendisi Selâhattin ALAN hakkında yazılarımın bir diğer okuyucusu, değerli büyüğüm Can KIRAÇ da birkaç yıl evvel, 3 Haziran 2020 günü paylaştığı bir iletisinde o etkiyi şöyle dile getirmişti:

"Babam Ali Numan Bey Amerika'daki ziraat mühendisliği eğitimini tamamlayıp 1932 yılında Türkiye'ye döndükten sonra mesleğini Eskişehir'de sürdürmeye karar vermişti. Ben de aynı yıl altı yaşına adım atarak ilkokula gitme heyecanını yaşamaya başlamıştım.

O yıllarda Eskişehir, genç ve inançlı akıncıların olduğu bir Anadolu şehriydi. Devlet Demiryolları ve şeker fabrikaları yanında Hava Kuvvetleri tesislerinde, Tarım Deneme istasyonlarında, Yargıtayda cumhuriyet döneminin temeline harç koyan idealist kadrolar iş başındaydı.

Bu genç akıncılardan biri de uçak mühendisi Selahattin Alan'dı. Selahattin Beyin ününe ün katan kişi ise 1931 yılındaki yarışmada Avrupa Güzeli seçilen eşi Naşide Saffet Hanımdı.

Bazı geceler, şehrin dışındaki çiftlik evimizde toplanılır; ben de çocukluk hayatımın en keyifli saatlerini Naşide Saffet'in ayaklarının ucunda bazen oturarak, bazen de uyuklayarak yaşardım!

İlkokul hayatımın unutamadığım bu anısını hâlâ coşkuyla hatırlarım."

Ulusal havacılık ve uzay ekosistemimizin öncüleri, doğrudan ve dolaylı olarak onlara destek olup katkı sağlayan “Rol Modelleri” ...

...her birinizin aziz ruhu şad olsun; ışıklar içinde uyuyun dilerim.

Son olarak da, havacılık alanı ile sınırlı ve mütevazı olsa da tüm öğeleri ile oluşumuna katkı sağlamaya çabaladığım “Endüstriyel Kültür” yapısının yeni bir parçası olacağını değerlendirdiğim bu makalenin hazırlanması sürecini -başta Güldal SÖNMEZLER, Bülent YILMAZER, Nazım ÇAĞLAYAN ve Prof. Dr. Şeref Naci ENGİN olmak üzere- fotoğrafları, değerlendirmeleri, tercümeleri ve tabii yayın izinleri ile katkı sağlayıp destekleyenlere teşekkür ediyorum, Can-ı gönülden.

Yaşasın Türk Tayyareciliği!

Kaynakça:

- Can EREL; "[Türkiye'de, Endüstrinin Gelişiminde İz Birakanlar: Selâhattin \(Reşit\) Alan](#)"; Kopit'ten Bakış Dergisi S.21, s.46-52; İstanbul, Kasım 2014.

